

Regeringens proposition

1983/84: 57

om fortsatt giltighet av lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål;

beslutad den 27 oktober 1983.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

OVE RAINER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 1952 års lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål erhåller fortsatt giltighet till utgången av år 1984.

Förslag till

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Härigenom föreskrivs att lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, vilken enligt lag (1982:1118) gäller till utgången av år 1983, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1984.

JUSTITIEDEPARTEMENTET.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-10-27

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Rainer, Boström, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Rainer

Proposition om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

1 Inledning

Bestämmelser om tvångsmedel vid beivran av brott finns, förutom i rättegångsbalken (RB), i bl. a. lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Lagen innehåller tilläggs- och undantagsbestämmelser till den grundläggande regleringen i RB, bl. a. med avseende på möjligheterna till telefonavlyssning. Lagen är tidsbegränsad och gäller efter den senast gjorda förlängningen till utgången av år 1983 (prop. 1982/83: 44, JuU 8, rskr 80, SFS 1982: 1118).

Tvångsmedelskommittén (Ju 1978:06) har till uppgift att söka utarbeta en permanent reglering som ersätter bl. a. 1952 års lag. Kommittén väntas avge ett delbetänkande nästa år. I avvaktan på resultatet av kommitténs arbete har fråga uppkommit om ytterligare förlängning av giltigheten av denna lag.

Sammanfattande redogörelser för behandlingen av frågan om den framtida regleringen av telefonavlyssning och vissa andra tvångsmedel och för tvångsmedelskommitténs direktiv (Dir 1978:57) finns intagna i prop. 1979/80: 49. I sammanhanget kan nämnas att förutsättningarna för telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika numera regleras i 27 kap. RB.

2 Gällande ordning

RB innehåller som nämnts regler om användning av tvångsmedel under förundersökning. I 27 kap. finns bestämmelser om bl. a. beslag och telefon-

avlyssning. Enligt 27 kap. 2 § andra meningen krävs för beslag av vissa skriftliga meddelanden att det är fråga om brott för vilket det inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. I 27 kap. 9 § RB finns bestämmelser som ger en domstol möjlighet att förordna om kvarhållande av postförsändelse m.m.

Enligt 27 kap. 16 § RB får en domstol lämna tillstånd till telefonavlyssning när någon kan skäligen misstänkas för brott för vilket det inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. Som förutsättning gäller dessutom att åtgärden skall vara av synnerlig vikt för utredningen. Beslutet får avse samtal till och från en telefonapparat som innehas av den misstänkte eller annars kan antas komma att begagnas av honom.

Tillstånd till telefonavlyssning skall gälla viss tid, högst en vecka, från den dag då tillståndet delgavs telefonanstaltens föreståndare. Om misstanken gäller grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika, får tillståndet meddelas för högst en månad.

Beträffande granskning av uppteckning som har gjorts när samtal avlyssnats gäller bestämmelserna i 27 kap. 12 § första stycket RB om undersökning och granskning av enskild handling. Detta innebär bl. a. att uppteckningen inte får närmare undersökas av annan än domstolen, undersökningsledaren eller åklagaren. En sakkunnig eller någon annan som anlitas för eller hörs under utredningen får dock granska uppteckningen efter anvisning av domstolen, undersökningsledaren eller åklagaren. Av 27 kap. 16 § RB följer slutligen att uppteckningen, i den mån den innehåller något som inte är av betydelse för utredningen, skall omedelbart förstöras efter granskningen.

Lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål ger i förhållande till RB utvidgade möjligheter till användning av tvångsmedel under förundersökning.

Enligt lagen, som gäller vid förundersökning angående vissa brott mot rikets säkerhet och vissa andra grövre brott, kan ett skriftligt meddelande som avses i 27 kap. 2 § andra meningen RB tas i beslag, även om det för brottet är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år (3 §).

Förordnande om kvarhållande av en postförsändelse m.m. enligt 27 kap. 9 § RB kan enligt den särskilda lagen i vissa fall meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren (4 §). Beträffande telefonavlyssning gäller att tillstånd härtill får lämnas, även om det för brottet är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. Om det är av synnerlig vikt för utredningen får expediering av samtal till och från en apparat, som innehas eller annars kan antas komma att begagnas av den misstänkte, inställas eller fördröjas eller apparaten avstängas för samtal eller uppgift inhämtas från telefonanstalt om samtal som har expedierats eller beställts till och från apparaten. Beslut om en sådan åtgärd meddelas av domstol. Giltighetstiden för tillstånd till telefonavlyssning eller annan åtgärd av angivet slag är högst en månad. Undersökningsledaren eller åklagaren får i vissa brådskande fall

själv besluta om åtgärden (5 §). Har undersökningsledaren eller åklagaren gjort detta, skall anmälan ofördröjligen göras hos domstolen, som har att skyndsamt pröva ärendet (6 §).

1952 års lag ger även möjlighet till förlängning av den tid inom vilken häkningsframställning enligt 24 kap. 12 § RB skall ges in till domstolen (2 §). Beslut om sådan förlängning meddelas av justitiekanslern.

I detta sammanhang kan erinras om *lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall*. Enligt denna lag, som gäller till utgången av år 1983, får i vissa fall tvångsåtgärd såsom t. ex. telefonavlyssning tillgripas, när åtgärden är påkallad för att utröna om en terroristorganisation planlägger eller förbereder en gärning som innebär våld, hot eller tvång för politiska syften. Statsrådet Anita Gradin kommer inom kort att föreslå regeringen att lägga fram en proposition med förslag om förlängning av giltighetstiden för den lagen.

3 Rikspolisstyrelsens skrivelse

I skrivelse den 13 oktober 1983 till justitiedepartementet har rikspolisstyrelsens (RPS) anfört att 1952 års lag är av grundläggande betydelse för den brottsbeivrande verksamhet som RPS:s säkerhetsavdelning bedriver samt att lagens bestämmelser sedan tillkomsten har utgjort stöd för tvångsåtgärder i ett stort antal fall. Enligt RPS är det för säkerhetsavdelningens fortsatta verksamhet direkt avgörande att lagens giltighetstid förlängs till dess motsvarande bestämmelser kan tas in i RB. Under hänvisning till att detta torde komma att ske tidigast den 1 januari 1986 föreslår RPS att giltighetstiden förlängs till utgången av år 1985.

4 Föredragandens överväganden

1952 års lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål tar sikte på brott som rör rikets säkerhet eller är av allmänfarlig natur. Lagen gäller till utgången av år 1983. I likhet med RPS anser jag att lagen fortfarande behövs och att dess giltighetstid bör förlängas. Tvångsmedelskommittén överväger frågan om en permanent reglering av de möjligheter till tvångsmedelsanvändning som finns enligt lagen. Som har nämnts tidigare väntas kommittén nästa år avge ett delbetänkande i vilket bl. a. de nu aktuella spörsmålen tas upp. Nya bestämmelser i ämnet på grundval av kommitténs förslag torde kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 1986. Enligt min mening bör emellertid giltighetstiden för 1952 års lag förlängas med ett år eller till utgången av år 1984.

Frågan om förlängning är enligt min mening inte av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande är påkallat.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till

lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.